

Život voljenom gradu

(Tragom dokumenata iz NOR na moru)

Vrući ratni dani 1944. godine — Pismo velikog župana župe Dubrava poglavnikom ministru — Nijemci u bijesu artiljerijskim granatama tuku Korčulu — Okupator progoni narod Pelješca i okolice Stona — U Dubrovniku veliki gubici okupatora — Proslava godišnjice oktobarske revolucije — Među prvima u poslijeratnoj obnovi i izgradnji — Dogovor u Dubrovačkoj plovidbi

Razmah narodnooslobodilačke borbe u Dalmaciji sredinom 1944. godine povoljno se odrazio i na pojačanu aktivnost na moru. Dolazak druga Tita, Centralnog komiteta KPJ, Vrhovnog štaba NOVJ, Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije i Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske (ZAVNOH) na otok Vis imao je posebnog značaja. Od tada, Vis je punih deset mjeseci ostao u žiži zbivanja na Jadranu. O njemu su raspravljali najviši štabovi njemačkih i jugoslavenskih oružanih snaga, prvi s namjerom da ga zauzmu, drugi da ga obrane. Vis je u organizaciji saobraćaja između zapadne i istočne obale Jadrana imao ključnu ulogu; u njegovim lukama se bazirala ogromna većina naoružanih brodova, patrolnih čamaca i transportnih brodova Mornarice NOVJ; tu su također bazirale i savezničke lake pomorske snage, a potom i avijacija na novosagrađenom aerodromu. Od kopnenih snaga na otoku su bile kompletna 26. divizija NOVJ i jedna brigada britanskih komandosa, artiljerijske baterije i pozadinske ustanove. Kratko rečeno, Vis je bio i tvrđava, i pomorska baza strategijskog značaja, i operativna osnovica za ofanzivna dejstva protiv njemačkog saobraćaja i utvrđenih garnizona na susjednim otocima i obali.

VRIJEME ZNAČAJNIH POBJEDA

U mjesecima lipnju i srpnju, tim izuzetno »vrućim« ratnim danima, naše jedinice su na velikom prostoru izvodile svoja neprekidna dejstva: vršile diverzije, napadale na pomorske i obalne komunikacije, tukle neprijatelja u utvrđenim garnizonima. U svim tim borbama jedinice Mornarice i kopnene vojske postizale su značajne pobjede. Štab V pomorskog obalskog sektora (POS) čije su jedinice dejstvovala na teritoriju od Ploča do Oštrog Rta, obuhvatajući tu i Pelješac, Korčulu, Lastovo i druge otoke, šalje Štabu Mornarice NOVJ 15. lipnja 1944. godine izvještaj u kojem, između ostalog, piše:*

»Važnost veze prema jugoistoku svakim danom postaje sve veća. Uslovi mobilizacije kotara Dubrovnik razvijaju se povoljno. Jedina poteškoća sastoji se u hitnom i sigurnom prebacivanju novomobilisanih drugova morskim putem. Sadašnja veza preko otoka Sv. Andrije ne smije se kompromitirati i ne može se upotrebljavati za prihvatnu stanicu prolaznika. S druge strane, neprijatelj ne vrši patroliranje južno od Cavtata, te bi na tom mjestu mogao najzgodnije da se obavlja promet. Prihvatna stanica uspostavila bi se na otoku Mljetu. Kratkoća noći i malene brzine brodova ne dozvoljavaju da se u toku jedne noći obavi promet od Mljeta do ispod Cavtata i natrag (oko 60 nm puta), a brod se ni u jednom slučaju ne može danju zadržavati ispod Cavtata (nesigurnost s obzirom na blizinu neprijatelja i loša obala za pristajanje).

Pomanjkanje bržeg prevoznog sredstva ometa uspostavljanje ove veze i sprečava siguran i koristan rad u cilju prikupljanja novog kadra za NOVJ, što naročito važi za dubrovački kotar... Ima slučajeva da su se pojedini dobrovoljci koji su izišli iz Dubrovnika,

Dubrovnik — stara gradska luka

morali vratiti natrag, jer kopnenom vezom nije bilo moguće proći, a pomorska nije za te slučajeve u tom predjelu moguća.

Gotovo u isto vrijeme stigla je Štabu Mornarice NOVJ i depeša iz Dubrovnika, slijedeće sadržine:

»Stigli na teren oko Trstena, Orašac. Pošaljite jedan brzi motor za vezu, po mogućnosti »Sjever«. Veza je uspostavljena: Sveti Andrija — Mljet — Lastovo. Shvatite važnost ove veze jer, inače smo uzaludno pošli. Obavještenja ćemo slati češće«.

Ali, ni okupator ne miruje. U nemoći pred operativnim jedinicama on sve »sumnjive elemente« mlađih godišta sa šireg teritorija Dubrovnika hapsi i internira. Činio je to zato što zna da većina odraslih muškaraca i sva omladina na neki način učestvuje u akcijama protiv njega i njegovih slugu.

Veliki župan župe Dubrava svojim pismom obavijestio je Ministarstvo unutrašnjih poslova Nezavisne Države Hrvatske o prisilnoj evakuaciji ljudstva sa obalnog područja.

»Sprovođenje evakuacije ljudstva sa obale i sa otočja izazvalo je kod stanovništva veliko uzbuđenje. — piše Veliki župan A. Buć — Nastavlja se bjekstvo u šumu... Danas je njemačka Komanda mjesta, u listu »Dnevne vijesti«, jedinom dnevniku koji u Dubrovniku izdaje njemačka propaganda, objavila slijedeće saopćenje:

»Objava: U gradu se šire vijesti o nekoj predstojećoj raciji uperenoj protiv svih muških stanovnika od 15—50 godina starosti. Ovo ne odgovara istini. Ove vijesti imaju za cilj da kod stanovništva izazovu nemir i da omladinu otjeraju partizanima. Ko se uhvati pri širenju sličnih vijesti, bit će najstrožije kažnjen.

Njemački komandant mjesta
potpukovnik dr Štamer«

Internacija građana sa Pelješca i okolice Stona koja je u to vrijeme bila vrlo intenzivna, zaista se sprovodila na najbrutalniji način. Ljudi su morali po kiši, tjerani naoružanim vojnicima, pješice »da idu do Metkovića, a među njima su bila i djeca ispod 16 godina, starci i bespomoćni, srednješkolci, pa čak i državni službenici — kako dalje piše Veliki župan — Prema podacima kojima se do sada raspolaže, odvedeni su i ljudi koji su prešli 60-tu godinu života. Evakuacija je ljude bolno pogodila... Čuje se da ljudi bježe iz redova evakuisanih, te se treba bojati da može biti izazvano neko zlo...«

NAROD JE NEPOBJEDIV

No, usprkos represalijama, usprkos tome što su okupatorove divizije i kvislinške pukovnije bile spremne da na svaki način unište kako su oni to nazivali »partizanske bande«, otpor stanovništva je sve više rastao, a regularne jedinice su iz tih borbi izlazile svakim danom brojnije, kompletnije, organiziranije, iskusnije, pa čak i mnogo jače no što su ikad to tada bile. I, uvijek se događalo ono što okupator nikad nije mogao da shvati: partizanske čete, bataljoni i odredi na kopnu i posade partizana na naoružanim ribarskim brodovima i čamcima na moru, uspješno i efikasno su se hvatale u koštac sa tehnički neuporedivo spremnijim i opremljenijim neprijateljem i redovno su iz boja izlazile kao pobjednik. Partizani su napadali okupatorove jedinice, brodove i garnizone i nametali im borbu kad god je to njima odgovaralo i gdje im je bilo najpovoljnije. U nepovoljnim su prilikama, pak, izbjegavali sukobe i vješto se povlačili dobro znanim i za

partizansko ratovanje kao stvorenim zemljištem, imajući uza se narod i koristeći se podacima koje su im dostavljale stotine obavještajaca — građani, ribari, težaci, djeca, itd.

Koliko su neprijateljeve snage na našoj obali i otocima u to vrijeme bile jake, može se zaključiti iz izvještaja Štaba Mornarice od 2. kolovoza Vrhovnom Štabu Mornarice NOV i POJ o »općoj situaciji i vojničkom stanju« Štaba Mornarice i podređenih jedinica.

»Neprijatelj gospodari čitavom istočnom obalom Jadrana, koja je posjednuta jakim snagama. Prema podacima s kojima raspolažemo, raspoređeno je duž obale 6 divizija (392, 264, 469, 118 i dvije u Istri) sa dijelovima još nekih drugih divizija (181. i SS »Prinz Eugen«), dijelovima trupa NDH i manjim četničkim snagama.

Veliki garnizoni čiji su sektori jako utvrđeni su Sušak, Senj, Zadar, Šibenik, Split, Makarska, Neretva i Dubrovnik, između kojih se nalazi velik broj srednje jakih garnizona (200—400 vojnika), čije je ljudstvo raspoređeno na dodjeljenim im obalskim dijelovima po mnogobrojnim manjim utvrđenim položajima međusobno povezanim telefonom, a štabovi garnizona i radio-vezom.«

Sem ovih snaga, nalazile su se na obali i otocima i druge neprijateljeve jedinice. Tako se, na primjer, uz obalu južno od Neretve nalazila još i 369. legionarska divizija. Ona je zauzimala prostor: Konjic — Mostar — ušće Neretve — Dubrovnik — Trebinje — Gacko, a na Mljetu se nalazila jedna četa 750. puka.

Konac ljeta 1944. godine bio je za Nijemce više nego porazan. Lanac njihove obrane, sazdan od brojnih karika — utvrđenja i uporišta na otocima i obali, počeo je naglo da se kida. Prvih dana druge deкаде rujna Mornarička stanica javila je da su Nijemci napustili Mljet. PČ—75 stigao je 11 rujna oko 10 sati i izvjestio da na vezi za Dubrovnik nije bilo nikoga. Sredinom mjeseca neprijatelj je protjeran sa otoka Korčule. Ostalo mu je samo da u bijesu topovima i minobacačima tuče grad Korčulu iz Orebiča.

O teškoj situaciji u kojoj se neprijatelj našao zbog snažnog pritiska naših jedinica na tom sektoru, svjedoči i izvještaj operativnog oficira V POS-a od 25. rujna Štabu Sektora o rasporedu njemačkih snaga.

»Pelješac: Neprijateljske snage koje su se povlačile prema Stonu ušle su u zaštitnu zonu svoje artiljerije oko Stona. Naše snage su dva puta ulazile u Ston i noću 22/23. o. mj. bile su u mjestu gdje su zarobile 12 njemačkih vojnika i nešto cruzja. Uslijed jake neprijateljske vatre — artiljerijske, minobacačke i mitralješke — iz bunkera u samom Stonu, naše snage su se povukle na određene položaje...«

O borbi za Ston u operacijskom dnevniku 11. brigade, 20. rujna 1944. stoji zapisano: »U toku noći stigao je sa Visa i 5. bataljon naše brigade i odmah krenuo do Đuračića i spojio se sa 3. bataljonom. U jutro izvršen je pokret sa oba bataljona pravcem: Đuračići — Zabrđe — Šparagović. Odlučeno je da se odmah popodne napadne Ston. I to, naš 5. bataljon i 1. bataljon Treće prekomorske brigade. Napad je počeo u 17 sati i trajao do 24 sata. Naše su jedinice bile već upale u samo mjesto, ali napad nije uspio zbog jake artiljerijske vatre i oporne obrane Nijemaca. Zarobljeno je 12 Nijemaca i 1 Poljak.«

»Rijeka Dubrovačka: Okolo pale šume. Brodove spremili za špengovanje (odnosi se na Nijemce (primj. D. V.).

Dubrovnik: Blokirano od neprijatelja koji je u gradu i okolo i zabranjen svaki pristup u grad.

Župa Dubrovačka: Koncentriran veći broj kamiona i izgleda da ovdje vrše prebacivanje većih kolona.«

NIJEMCI GUBE GLAVU

Evo još nekoliko isječaka iz pojedinih dokumenata koji se odnose na te dane, a govore o gubicima neprijatelja i dejstvima Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije i Mornarice NOVJ.

»Na prostoriji V POS-a neprijatelj drži jake snage u cilju obrane obale i obalskih komunikacija (morskih i popnenih). Te snage su garnizonirane na istočnom dijelu Korčule, Trstenik — Drače i Prapratno — Ston Mali; na obalskoj liniji Ston — Dubrovnik i na otocima Šipanu i Lopudu. Iz garnizona neprijatelj je izlazio u cilju vršenja pljačke, nasilnog izviđanja i čišćenja terena.« (dio izvještaja se odnosi na protekli period. — primj D. V.).

Plovne jedinice Sektora održavale su vezu sa svim dijelovima Sektora. Sektor je u vrijeme raspolagao slijedećim jedinicama:

- Lastovska flotila,
- I bataljon Mornaričke pješadije,
- 5 osmatračkih stanica,
- telefonska i radio veza,
- Lučka kapetanija u Lastovu sa lučkim zastupstvima u Pomi, Sv. Mihovillu i Velaluci,
- Brodogradilištem i mehaničkom radionicom,
- Ambulantom.

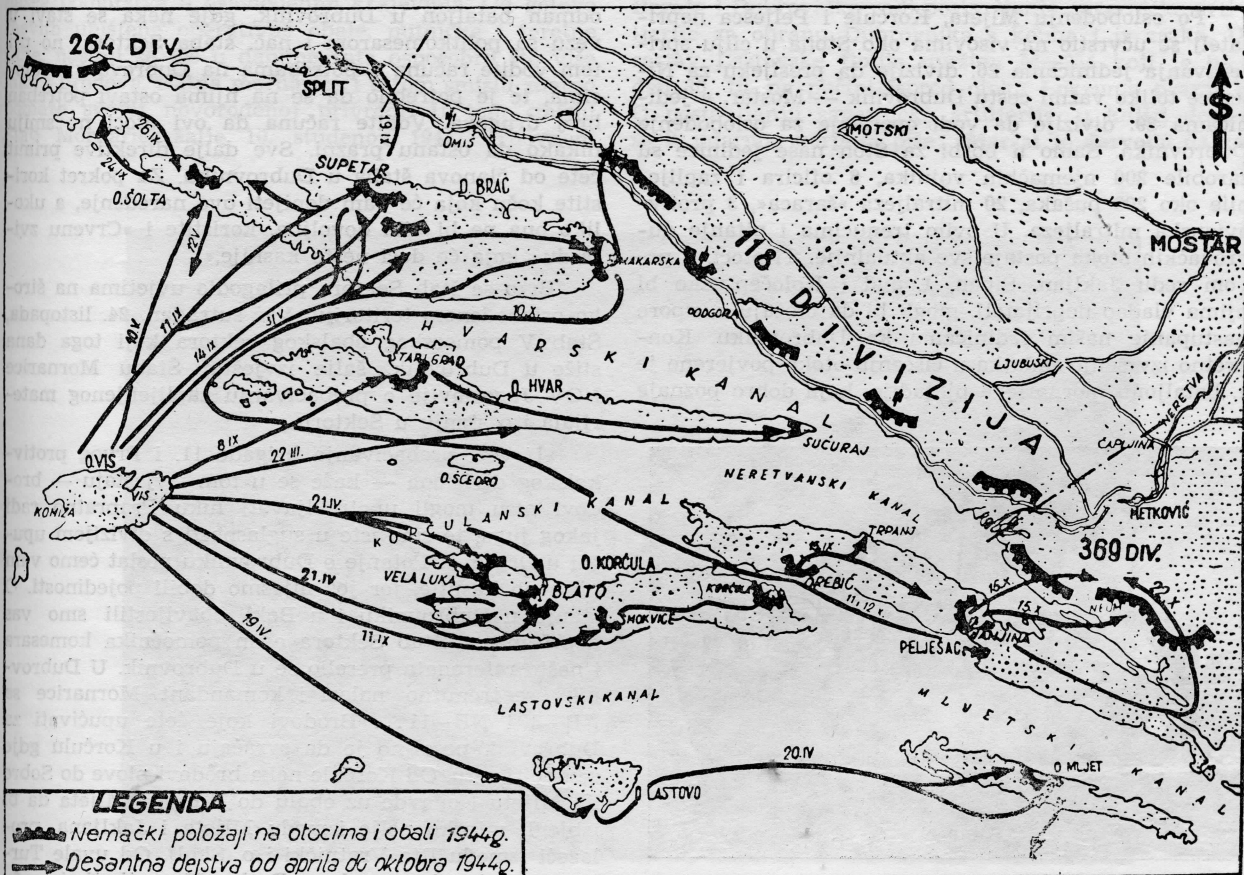
a) **Lastflotila** — sastoji se od slijedećih jedinica: NB—12, PČ—48, 51, 62, 63. PČ—75, koji je u toku ovog mjeseca bio ušao u Lastflotilu, izdubljen je 13/9. kod rta Goli (o. Mljet) od savezničkih aviona. Zbog stalnih havarija motora u nedostatku boljeg motora, bilo bi potrebno da se PČ—63 razoruža. Brod bi se predao PS (Pomorskoj sekciji), a ljudstvo i oružje upotrebilo na novonaružanim jedinicama.

Sve ove jedinice su upotrebljene za održavanje veze na opasnim područjima i udaljenijim pravcima. Za operacije protiv neprijateljevog saobraćaja nisu mogle biti upotrebljene zbog nedostatka jačih jedinica kao i zbog toga što su bile zauzete održavanjem veza, s obzirom na malen broj razpoređenih brodova i svega samo jedan naoružani brod.«

»Prema izvještaju prebjeglog neprijateljskog pom. oficira naređena koncentracija njemačkih trupa sa sektora Korčula — Doli u Metkovićima, a sa sektora Doli okolica Dubrovnika u Mostaru. Sada u Dubrovniku: 16 I-boota, 4 motorne torpiljarke, 2 marine artiljerije Leichter (mornaričke artiljerijske peniše), 1 brod tipa »Crvena zvijezda«. Naređenje za opće povlačenje iz Dalmacije, izdato 9. o. mj. u 4 sata. Pom. oficira šaljemo danas na Vis.«

»Zauzimanjem Korčule i Pelješca neprijatelju su onemogućene morske komunikacije iz pravca Dubrovnik — Split i obratno, dok se još uvijek, no u manjoj mjeri, služi morskim putem duž same obale od Splita do ušća Neretve.«

»Veza iz Korčule za Lastovo, Vis, Polače. NB—12 i PČ—62 izvukli iz Koločepa m/č »Annie«. U 15 sati čamac dotegljen od NB—12 u Korčulu. Isti dan (20. rujna) mot. čamac izvučen na navoz radi opravke...«

Oficir za vezu Štaba Petog pomorskog obalskog sektora šalje 16. listopada izvještaj Štabu V POS-a o dejstvu mornaričkih jedinica i jedinica 26. divizije u akciji za Slivno, Ravno i Neum.

»15. X 1944. oko 19.30 časova — kaže se u izvještaju — Prva dalmatinska brigada u uvali Soline, Duboka i ispod kote Čurila nakon razbijanja neprijateljevog otpora zauzela je Slivno Ravno i sada vodi borbu oko Neuma. Jedanaesta brigada očistila je uvalu Prapratno, međutim kada je išao m/j od IV sektora, koji je na raspolaganju brdskom divizionu, nije za 4 sata stajanja u uvali Prapratna uspostavio vezu s jedinicama na kopnu i tako se vratio jutros neobavljena posla u Žuljanu. Preko načelnika štaba divizije i 11. brigade poduzeto da se ta uvala Prapratno za sada osigura barem za evakuaciju teških ranjenika... Gledajte da pošaljete što brži brod za prijevoz ranjenika ako je moguće, ako ne, obratite se Englezima da bi tako nešto brzoga dodijelili u Trstenik.«

Pod pritiskom naših udarnih jedinica, Nijemci na brzu ruku pripremaju plan za evakuaciju pojedinih uporišta na obali. U izjavi komandanta 369. njemačke divizije, Frica Najdholda, stoji:

»U listopadu 1944. godine, počelo je po planu napuštanje Dubrovnika po naređenju II tenkovske armije. Napuštanje, koje je od početka teklo prema planu, bilo je prekinuto polovicom mjeseca iznenadnim iskrcavanjem jedne jugoslavenske oslobodilačke divizije na pojasu Neum, južno od Metkovića. Odlazak njemačko-ustaških kolona ovim obalskim drumom više nije bio izvodljiv. Poslije četverodnevni napada neprijatelja sa zemlje, mora i iz zraka, bila su uništena skoro sva transportna sredstva, koja su se nalazila ovdje.«

BORBE ZA OSLOBOĐENJE DUBROVNIKA

Po oslobođenju Mljeta, Korčule i Pelješca neprijatelj se učvrstio na visovima oko Stona u cilju spriječavanja jedinica 26. divizije da presijeku za Nijemce toliko važnu cestu Dubrovnik — Mostar, a jedinicama 29. divizije da vodi operacije za oslobođenje Dubrovnika. Samo u borbi za Ston naše jedinice su zarobile 200 njemačkih vojnika, 8 oficira i zaplijenile oko 200 pušaka, 20 mitraljeza »šaraca«, 3 protivavionska mitraljeza. U ovim trenucima i pitanje dubrovačkih otoka postaje sve aktualnije. Ti otoci, u prvom redu Jakljan, Šipan, Lopud i Koločep, ako bi njima vladao neprijatelj, mogli bi da otežaju i uspore nastupanje našim jedinicama ka Dubrovniku. Konkretno izvršenje zadatka u čišćenju otoka povjereno je 1. bataljonu mornaričke pješadije, koja dobro poznaje

Naš ratni brod PC 1 za vrijeme NOB-e

stanje na ovom terenu. Borci su na čelu sa svojim starješinama znalački i na vrijeme i vrlo efikasno obavili svoj zadatak. Otoci su bili slobodni i bezbjedni.

Neprijatelj, pak, čvrsto utvrđen i dobro organiziran za odbranu, vrši grozničave pripreme da spriječi i odbije napade naših jedinica u nastupanju ka Dubrovniku. Razvila se žestoka i dramatična borba koja je trajala gotovo dva dana i dvije noći. Nijemci su na kraju primorani da se povuku na unaprijed uređene obrambene položaje po okolnim brdima, ostavivši za sobom u gradu i na njegovim prilazima mnogo poginulih i teško ranjenih vojnika i oficira.

O oslobođenju Dubrovnika u Operacijskom dnevniku Drugog udarnog korpusa NOVJ 18. listopada piše: »Jedinice 29. divizije i 2. dalmatinske brigade zauzele su Dubrovnik poslije 48 sati vrlo jake borbe. Uništen je veliki broj naprijateljskih vojnika. Zaplijenjeno je, pored ostalog, 7 topova.«

Dubrovnik je, konačno, slobodan! To je bio dan koji je dugo i čežnjivo priželjkivao svaki borac i svaki građanin Dubrovnika. I bilo je kako se i zamišljalo: cvijeće, suze, zagrljaji, riječi dobrodošlice koje se izgovaraju najrođenijima u najljepšim trenucima. Međutim, mnogo vremena za radovanje slobodi i za veselje gostoljubivim Dubrovčanima nije bilo, jer su jedinice NOVJ čekali novi zadaci i borba za oslobođenje morskih putova, otoka i obale, a time i konačno oslobođene cijele domovine.

Štab V pomorskog obalskog sektora naređuje 23. listopada 1944. godine štabu 1. bataljona mornaričke pješadije prebacivanje ove jedinice u Dubrovnik. U tom dokumentu piše:

»U vezi sa novonastalom situacijom i potrebama koje su se pokazale oslobođenjem Dubrovnika uputite odmah bataljon u Dubrovnik, gdje neka se stavi u vezu sa politkomesarom i nač. štaba Sektora; no pri tom vodite računa o potrebama na Dubrovačkim otocima, te je potrebno da se na njima ostavi potreban broj drugova. Vodite računa da ovi otoci ne smiju nikako da ostanu prazni. Sve dalje direktive primit ćete od članova štaba u Dubrovniku. Za pokret koristite koču koja će vam donijeti ovo naređenje, a ukoliko ona ne bi bila dovoljna, koristite i »Crvenu zvijezdu« koja će doći nešto kasnije.«

Brzo se štab Sektora prilagodio uvjetima na široko oslobođenom teritoriju. Već sutradan, 24. listopada, Štab V pomorskog obalskog sektora koji toga dana stiže u Dubrovnik, šalje izvještaj Štabu Mornarice NOV Jugoslavije o prebacivanju zaplijenjenog materijala i o stanju u Sektoru.

»U vezi prebacivanja brigade 11. i Prvog protivkolskog divizona — kaže se u tom izvještaju — brodovi nisu mogli upotrebljavati luku Prapratno radi jakog juga, te smo iste u suglasnosti s divizionom uputili u Drače... Potanje o Dubrovniku poslat ćemo vam pismeno kasnije, jer još nijesmo dobili pojedinosti. O stanju u Dubrovniku i u Boki obavijestili smo vas depešama... Štab Sektora osim pomoćnika komesara i nešto referenata preselio se u Dubrovnik. U Dubrovniku se trenutno nalazi i komandant Mornarice za NB—3 i NB—11... Brodovi koje ćete upućivati za Dubrovnik poželjno je da svraćaju i u Korčulu gdje će dobiti rutu. Od Korčule neka brodovi plove do Sobre na Mljetu i odavde uz obalu do E dijela Mljeta da bi izbjegli minsko polje između Mljeta i Jakljana, prolazeći između Rta Vratnički i o. Školj. Od uvale Turkovica treba da vozi kroz Prolaz Harpoti, tj. između

otoka Šipani i Jakljan. Zaobišavši Rt Tiha na Šipanu neka vozi slobodno po sredini Slanskog i Koločepskog kanala do Dakse, gdje treba da skrene pod kopno točno na Rt Kantafiga u luku treba da uđe uz samu obalu Kantafige.«

ZIVOT U MIRNODOPSKIM UVJETIMA

S obzirom na brzo oslobađanje južnih dijelova obalnog teritorija Sektora, kao i zbog drugih potreba, 1. bataljon mornaričke pješadije uputio je 1. studenog dvije čete južno od Dubrovnika i to jednu četvu u Cavtata a drugu u Molunat. Ove jedinice su dobile zadatke da prikupljaju podatke o minskim poljima, artiljerijskim postrojenjima na obali od Cavtata do Rta Oštrog i u samoj Boki Kotorskoj, te da sakupljaju ratni plijen. Jedna četa ovog bataljona ostala je u Dubrovniku, gdje je preuzela obezbjeđenje komande i drugih objekata V POS-a.

Britanske torpiljarke vodile su borbu kod Dugog Otoka sa 4 njemačka invaziona čamca. U borbi su dva potopili a dva zarobili zajedno sa 92 njemačka mornara i vojnika. Prema izjavi ovih zarobljenika, u konvoju je bilo 7 čamaca koji je trebalo da evakuišu Nijemce iz Dubrovnika. Međutim, na putu je jedan čamac bio zarobljen kod Visa, drugi kod Ankone, a treći su sami Nijemci potopili.

Opće vojne prilike na našoj obali u drugoj polovici listopada i prvoj polovici studenog, znatno su se izmijenile. Oslobođeni su svi otoci jugoistočno od Lošinja na sjeveru, do otočića Molunta na jugu Jadrana, te cijela obala Dalmacije i Boke Kotorske od Oštrog Rta do Risna.

Udaljavanje fronta omogućilo je brzo oživljavanje našeg pomorstva u oslobođenim krajevima. Od gotovo sasvim uništene operativne obale, putničke i teretne flote, nastoji se još u danima rata osposobiti što više luka i brodova. Ratna mornarica i u tom smislu znatno pomaže svojoj novorođenoj privredi. U tom smislu Štab Mornarice šalje 10. studenog 1944. Vrhovnom

štabu NOVJ izvještaj o općoj situaciji i programu budućeg rada u kojem, između ostalog, stoji:

»Trgovački plovni park broji 219 brodova. Od tog broja 12 parobroda od kojih 3 u popravku, 112 sopsobnih motornih jedrenjaka i 92 neispravna. Uspostavljene su 3 redovite parobrodne pruge: Split — Vis, Vis — Korčula i Split Dubrovnik — Bari — Vis — Split. U skoro vrijeme uspostaviti će i redovite pruge prema sjeverozapadu. Tokom listopada popravljeno je 64 plovnih jedinica manje tonaže. Osposobljenjem splitskog i korčulanskog brodogradilišta bit će skoro potpuno neovisni od inozemstva bar u pogledu popravaka drvenih brodova.«

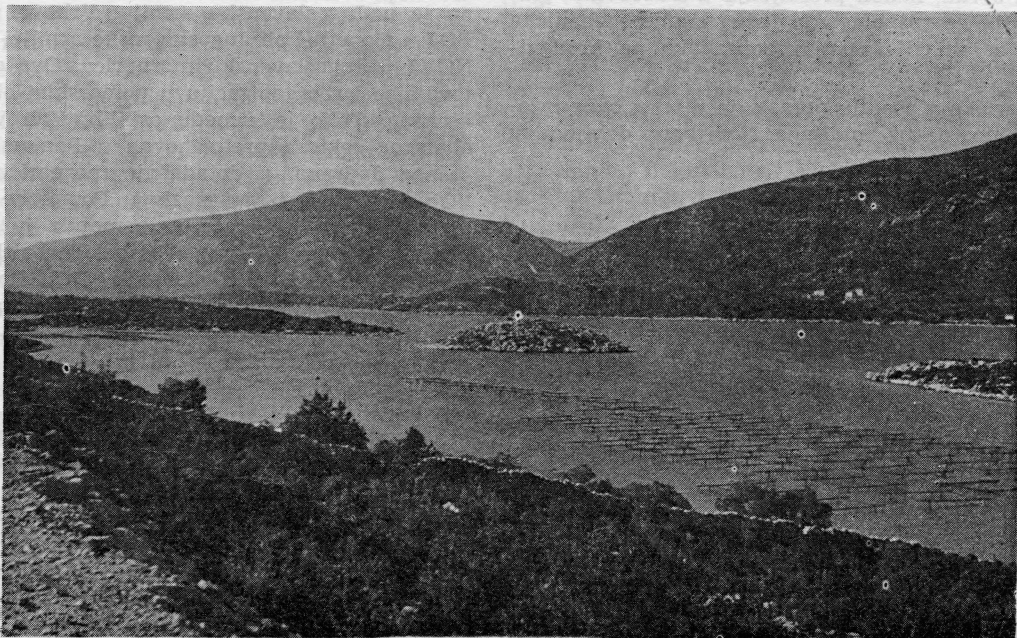
Tih dana organizira se i lučka služba duž oslobođene obale. Osnovane su lučke kapetanije u Senju, Šibeniku, Veloj Luci, Korčuli, Trpnju, Metkoviću i Dubrovniku. Lučkoj kapetaniji u Dubrovniku pripadala su i zastupništva u Slanom, Šipanu, Stonu, Sovri i Cavtatu.

TRAGOM DOKUMENATA

Evo još nekoliko kronoloških podataka iz Operativnog dnevnika Štaba V POS-a vezanih za dane i događaje neposredno uz oslobođenje Dubrovnika.

»1. studeni: Operativni sastanak sa načelnikom personalnog odsjeka 2. udarnog korpusa u cilju obezbjeđenja Dubrovnika. Sastanku prisutni i saveznički oficiri... Formirana ambulanta sektora sa kapacitetom 30 kreveta. Uspostavljena zubna stanica sa dva zubara. Započeo srednji higijeničarski kurs, 9 drugova.«

»2. studeni: Uplovila 3 LCT sa municijom, kamionima i ostalim ratnim materijalom za NOVJ. PČ—75 pušten u more i isproban. Operativni oficir sa savezničkim artiljerijskim oficirima obišao položaje oko Brgata i Dubrovnika radi postavljanja savezničke artiljerije za obranu Dubrovnika s kopna i iz zraka. U sastav Lastovske flotile uvršten M—254 koji je nađen 30. 10. na pučini ispred otoka Lokruma prazan.« O postavljanju savezničke artiljerije, u knjizi depeša 2. udarnog korpusa piše: »Maršal je dozvolio da za

Malostonski kanal

obranu Dubrovnika i potpunog zatvaranja pravca odstupanja Nijemaca preko toga sektora, Englezi dadu tri baterije sa ljudstvom.

»4. studeni: Saveznički drageri izdragirali 6 mina u Rijeci Dubrovačkoj. U Malom Vratniku PČ—51 potopio dvije mine. Jedna mina usidrena uz Pelješac; položajna dubina 10—12 m. Prolaz kroz M. Vratnik za manje brodove slobodan.«

»5. studeni: U Grudi prisilno se spustio jedan »liberator«, pronađeno 7 članova posade (5 zdravih i 2 ranjena) i predati američanskoj misiji u Dubrovniku. Prema nalasku operativnog oficira Lastovske flotile ljudstvo flotile počelo sa radovima oko nasukanih i potonulih njemačkih I-Boota u Slanome. U Slanome pronađen 1 dvocjevni top (kalibar oko 85 mm). Zbog nemogućnosti prijevoza zasad ostavljen na položaju.«

»6. studeni: Lastovskoj flotili predato na upotrebu brodogradilište »Krile« u Gružu za njezine potrebe... U 17.30 sati bakljada i mimohod trupa u počast godišnjice oktobarske revolucije.«

»14. studeni: Održan sastanak sa upravom Dubrovačke plovidbe sa zaključcima: da se ustanovi stanje i rad brodova u inozemstvu, isto za brodove pod okupacijom, stanje jedinica u našim vodama i mogućnosti spasavanja brodova.«

»15. studeni: Sastanak sa komandantom Baze i Okružnim N. O. O. Dubrovnik u cilju smještaja rekonvalescenata i avijatičara koji će pridoći i savezničke vojska koja se nalazi u Dubrovniku.«

»22. studeni: U Boki nekoliko njemačkih naoružanih brodova aktivno pomažu operacije kopnene vojske, vršeći iskrcavanja i bombardirajući položaje naše vojske. Dva neprijateljska lovačka aviona povremeno patroliraju na području V POS-a. Dva m/j ovog Sektora napadnuta od tih aviona na moru. Poginula su 2 druga, 14 ranjeno, materijalna šteta neznatna...

»Lastovska flotila sastoji se od NB—12, I-boota, 8 patrolnih čamaca, sa ukupnim brojnim stanjem 97 drugova i 3 drugarice. U toku ovog mjeseca jedinice Flotile su vršile održavanje udaljenijih veza, praćenje vojnih prijevoza morem, spasavanje i osposobljavanje oštećenih i potonulih jedinica (I-boot, m/č »Odak« i dr.). U tu svrhu, nakon preseljenja u Dubrovnik, stavljena flotili na raspolaganje jedna manja mehanička radionica za vršenje manjih popravaka na brodovima...

Mornarička pješadija porasla je u toku ovog mjeseca sa jednog na tri bataljona. Novi borci dobijeni su

mobilizacijom Dubrovačkog područja, a 200 boraca dobijeno je od Štaba grupe JDO (Jugoslavenskog dobrovoljačkog odreda...).

U Dubrovniku je zatečena automatska telefonska centrala, i nekoliko automatskih telefona iskorišteno je za potrebe Sektora... S/s »Kupari« vrši redovitu prugu tri puta sedmično na liniji Korčula — Dubrovnik sa pristajanjima u Trsteniku, Sobri i Šipanu. Ugljen za taj parobrod dobijao se je od zaplijenjene količine na željezničkoj stanici Gruž, a sada je ta zaliha pri kraju, pa se postavlja pitanje dobijanja ugljena iz inozemstva...

»Pored korčulanskih brodogradilišta i radionica, u Dubrovniku su za potrebe Sektora mobilisana brodogradilišta M. Krile, brodogradilište u Mokošici, mehaničke radionice Skokandić, Ilek i Orlić — Musladin.«

»25. studeni: Teritorija koju zahvaća lučka kapetanija Dubrovnika, uključujući i Cavtat, ostaje pod neposrednim rukovodstvom Štaba V POS-a. Lučko zastupništvo Cavtat odvaja se od lučke kapetanije Zelenika i priključuje se lučkoj kapetaniji Dubrovnika.«

PRVI KORACI U MIRU

Dok su se na sjevernom Jadranu još vodile teške borbe protiv neprijatelja, na južnom Jadranu je vladao mir. Upravo, bilo je to stanje: ni rat — ni mir. Jer, i ovdje ratni vihor tek što je prohujao. I dok je takorekuć još jučer ovdje bio front, danas je to pozadina iz koje se na front šalju jedinice, novomobilizirani borci, ratna tehnika, brodovi... A i teško je bilo zaliječiti ratne rane u nekoliko dana bez pucnjave, bez pravog mira.

Brzim tempom nastavlja se rad oko popravke pristaništa, tako da se svakim danom dobija sve više ispravnih gatova, pristana i vezova uz obalu. Samo u Dubrovniku je, prema izvještaju Štaba Jugoslavenske mornarice od 10. ožujka 1945. Generalštabu Jugoslavenske armije bilo osposobljeno 1.225 metara operativne obale za pristajanje malih i većih brodova.

Odlukom Povjereništva narodne obrane Demokratske Federativne Jugoslavije 1. ožujka 1945. godine Narodnooslobodilačka vojska Jugoslavije preimenovana je u Jugoslavensku armiju, Vrhovni štab NOV i POJ u Generalštab Jugoslavenske armije, a Mornarica NOVJ u Jugoslavensku mornaricu. Ova odluka uvjetovala je i reorganizaciju u pomorskim obalskim sektorima. Tako je, između ostalih, štab V pomorskog obalskog sektora preimenovan u Pomorsku komandu južnog Jadrana, a dotadašnje mornaričke stanice V POS-a mijenjaju svoj naziv u Pomorske obalske komande. Tako je Pomorska komanda južnog Jadrana imala u svom sastavu: Pomorsku obalsku komandu (POK) Korčula, POK Dubrovnik i POK Boka Kotorska.

Tijekom mjeseca travnja i najzad početkom svibnja, jedinice Jugoslavenske armije i Mornarice uspješno završavaju dejstva rata na moru u sadejstvu sa ostalim jedinicama koje vode borbu na obali i otocima.

Građani Dubrovnika su zajedno s ostalim zbratimljenim narodima Jugoslavije među prvima prionuli obnovi i izgradnji svoje porušene zemlje, dubrovačke luke, privrede, društvenog i političkog života svoga voljenog grada.

Dušan VESIC

